

פעילויות בשביל: מקטע 8
הבונים-דור

מיקום

נקודת התחלה בחוף שמורת הבונים. נקודת סיום חוף רחצה דור (מול המלון). אורך המסלול כ-5 ק"מ והוא מהווה חצי ממוקטע 8 בשביל הים. זמן הטיול משתנה לפי קצב הליכת התלמידים, בהליכה רציפה כולל הדרכות ועצירות יכול להגיע ל-6 שעות.

נקודות ציון בדרך

1. חצי אי בשמורת הבונים – תעלה להובלת מי ים (מפעל המלח)
2. מפרץ הצדפים בשמורת הבונים
3. המערה הכחולה
4. סלעי חוף בשמורת הבונים
5. שלט דייגים
6. סירה טבועה
7. מחצבה
8. בריכות מפעל הארגמן
9. תל דור
10. באר מים בחוף דור

מטרות:

1. היכרות עם שביל הים – סימון השביל, מאפייני השביל הכלליים, מטרת השביל.
2. היכרות עם מגוון המינים בחוף הסלעי ועם תצורות הנוף הטבעי השונות בחוף.
3. היכרות עם פעילות האדם בחוף לאורך השנים ומתחים ואיזונים בגישה של קיימות סביבתית, כלכלית וחברתית.

לו"ז, תחנות עצירה להדרכה, נושא ההדרכה:

1. חצי האי בשמורת הבונים - (15 דקות)

נפתח במשחק היכרות, לדוגמה: נעמוד עם התלמידים במעגל ונסביר להם שנבצע סבב שמות כדי להכיר יותר טוב אחד את השני. בתור כל תלמיד עליו לומר את שמו ובנוסף לבצע בפנטומימה תנועה המסמלת את מה שהוא הכי אוהב לעשות בים לדוגמה: לקרוא, לגלוש, לשחות, לחפור בחול ועוד. אחרי שהקבוצה ניחשה למה התלמיד התכוון על הקבוצה לבצע את אותה התנועה.

הסבר על שביל הים:

מסלול ההליכה הוא במקטע מתוך שביל הים אשר תוכנן לאורך קו החוף של ישראל. מהו 'שביל הים'? שביל טיול זה הוא ייחודי במינו וחושף בפנינו את היופי והחשיבות של הים התיכון. שביל הים מסומן בסימון של שלושה צבעים – כחול, לבן ותכלת – שמסמלים את הים, החול והשמים. הסימון מאפשר למטיילים להתמצא בקלות לאורך המסלול. תוכלו למצוא גם עוגני דרך, המבוססים על מראם של עוגנים קדומים, שמסמנים את מקטעי השביל השונים.

רקע כללי על המקטע הזה:

את הטיול שלנו נתחיל בחוף הבונים, למרות שהמקטע השלם מתחיל מנווה ים. בדרך, נוכל לראות חרטום של ספינת מלט שטבעה בים. נעבור ליד אתר שבו חצבו אבנים לפני הרבה מאוד שנים. נראה בריכות עתיקות שבהן הפיקו מלח ממי הים. נטייל לאורך מפרצים יפים ונגיע לתל דור, מקום עם היסטוריה עשירה. לפני שנסיים בחוף נחשולים, נראה מקום שבו מים מתוקים נובעים מתוך האדמה ממש ליד הים. מלבד ההיסטוריה האנושית נראה גם את בית הגידול החופי והימי, הכולל את מצוקי הכורכר, החול וטבלאות הגידוד, בהם נוכל לחפש בעלי חיים ימיים.

2. מפרץ הצדפים בשמורת הבונים - (20 דקות)

מה הן צדפות? צדפה היא רכיכה החיה במים ומכוסה בקונכייה בעלת שני חלקים צמודים (קשוות). בדרך כלל, אנחנו מוצאים את הקונכיות שלהן על החוף, אבל רבות מהן עדיין חיות מתחת לחול בים. כשהן חיות, אפשר לפעמים לראות שני צינורות קטנים מציצים מהחול - אלו הסיפונים שלהן, המשמשים לנשימה ולאכילה. לצדפות יש תפקיד חשוב בים: הן מסננות את המים ומשמשות מזון לחיות אחרות. גם בהיסטוריה האנושית השתמשו בקונכיות כמטבעות וליצירת צבעים. היום הצדפות מוגדרות כמין מוגן בישראל. את הקונכיות אנחנו לא יכולים לקחת הביתה לקישוט, וזאת מכיוון שרבים מבעלי החיים עושים שימוש חוזר בקונכיות הריקות. התופעה נקראת התיישבות משנית - החל מסרטן הנזיר הקטן החי בקונכיות ריקות של חלזונות ועד לתולעים שונות. מלבד זאת הצדפים מתפרקות בעזרת בלייה טבעית ועוזרות בבניית החוף עצמו.

פעילות קונכיות בחוף:

נבקש מהמשתתפים להתבונן בחוף ולנסות ולמצוא כמה שיותר מינים שונים של קונכיות ולנסות לנחש מה שמם על פי הצורה, צבע וכד'. נכנס את התלמידים ונפרוס את הקונכיות שמצאו, נגלה שיש מגוון בגדלים, בצבעים וצורות. ננסה להגדיר יחד את הקונכיות שמצאו, ניתן להיעזר ב**פוסטר הקונכיות** של רשות הטבע והגנים. בסוף הפעילות חשוב להדגיש כי את הקונכיות שמצאנו אנחנו משאירים בחוף, כדי לשמור על תפקידם החשוב במערכת האקולוגית (וכי הן מוגנות). ניתן לפני שמחזירים אותם לחוף, לצלם אותם למזכרת.

3. סלעי החוף בשמורת הבונים - (20 דקות)

סלעי החוף בשמורת הבונים הם כמו ספר פתוח, שמספר לנו על השינויים שחלו בים לאורך תקופות שונות. במהלך ההיסטוריה, מפלס פני הים עלה וירד, ושינויים אלה השפיעו על צורת החוף ועל סוגי הסלעים שאנו רואים היום. כאשר מפלס הים היה גבוה יותר, חלקים מהחוף היו מכוסים במים, וכאשר הוא ירד, חלקים אחרים נחשפו. בעת החשיפה נוצרה השפעה של בליה וסחיפה של הסלעים בעיקר על ידי גלי הים, הרוח והגשם. שינויים אלה יצרו תצורות נוף כמו טבלאות גידוד, מפרצים וסלעי חוף. סלעי החוף הם סלעים השוכנים באזור הגאות והשפל. הם עשויים מכורכר, גיר וצדפים. לעומת זאת, סלע ביוגני הוא סלע שנוצר על ידי יצורים חיים, כמו תולעים וחלזונות. לדוגמה, הצינוריר הבונה. אלו בונים צינורות גירניים על הסלעים, ועם הזמן, אלו מצטברים ויוצרים סלע.

כדאי לשאול את התלמידים האם לדעתכם הסלעים שאנחנו רואים הם כתוצאה מבלייה או דווקא בנייה ביוגנית?

פעילות: בונים בחול.

ממש כמו הצינוריר הבונה, אנחנו הולכים לבנות מבנים בחול. חשבו על בעל חיים שהייתם רוצים לפסל, ארמון, רוג'ום אבנים או אפילו חפירת בור עמוק. ניתן לשלב בבנייה גם קונכיות. לבסוף נצלם את הפסלים וניצור תערוכה.

4. הפקת מלח - הקשר בין האדם לים לאורך הדורות (15 דקות)

האתר שהגענו אליו הוא לא רק חוף יפה אלא גם מקום שבו אנשים חיו ועבדו במשך אלפי שנים. הם השתמשו במשאבים של הים והחוף כדי להתפרנס. בעבר, אנשים חצבו מכאן סלעי כורכר וגיר כדי לבנות מבנים ונמלים. בנוסף כאן היה מפעל מלח קדום. אנשים הפיקו מלח ממי הים, וזה היה מקור פרנסה חשוב מאוד. המלח היה חשוב לא רק לתיבול אוכל, אלא גם לשימור מזון. שילוב בניית הנמלים ושימור המזון היו חלק מתעשיית המסחר. ספינות היו מעבירות לאורך החוף סחורות כמו מלח, אבנים ומוצרים אחרים. מאז ומתמיד, הים סיפק מזון לאנשים שחיו כאן. דייגים היו יוצאים לים בסירות, ודגים כדי להתפרנס. גם היום הים מספק לנו מזון, אנרגיה, והזדמנויות כלכליות אך משאבים אלו מנוצלים לעיתים בצורה לא מושכלת עד כדי ניצול יתר, כמו לדוגמה דיג יתר אשר פוגע ביכולת של הדגים להתחדש וכך גם בפרנסה ובסביבה. כדי שיהיה לנו ים בריא ומאוזן גם בעתיד, עלינו להבטיח פיתוח וניהול מקיים, כזה שהוא טוב גם לסביבה, גם לכלכלה וגם לחברה. דוגמה נוספת היא גז ונפט שהם משאבים מתכלים. תהליך ההפקה פוגע בטבע הימי והשימוש בהם מחריף את משבר האקלים. לכן, על מנת לצמצם את הנזק לסביבה יש להעדיף שימוש באנרגיה מתחדשת.

פעילות: משאבים מן הים

נכין פתקים המכילים נושאים הקשורים לכלכלה ימית. בכל פעם נבקש מתנדב שיבוא וידגים לקהל את הנושא בפנטומימה. על הכיתה לנחש על איזה נושא מדובר. הפתקים - חציבה, מפעל מלח, הובלת סחורות, דיג, גז ונפט, תיירות.

5. סיכום - ליד הבאר בחוף דור - (10 דקות)

בעבר, אנשים חצבו אבנים, הפיקו מלח ודגו כאן, תוך הסתמכות על משאבי הים והחוף לפרנסה ולמזון. כיום, חוף דור הוא מקום שבו אנו נהנים מהיופי של הטבע, מטיילים, ונחים. הוא הפך ליעד תיירותי ופנאי, המושך אליו מבקרים רבים. אך יחד עם זאת, אנו חייבים לזכור את האחריות שלנו לשמור על הסביבה הימית והחופית. כפי שראינו לאורך הטיול, יש זבל שמפוזר בחופים - פלסטיק, חבלים וקרסי דיג, זפת ועוד. עלינו לעשות כל שביכולתנו כדי למנוע זיהום, לשמור על המגוון הביולוגי ולהבטיח שהחוף יישאר מקום יפה ובריא גם לדורות הבאים.

פעילות: נעשה סבב בו נבקש מהתלמידים לספר דבר אחד שהם זוכרים מהסיור/ משהו חדש שלמדו/משהו שנהנו ממנו.

פעילות לדרך (בזמן ההליכה) -

1. צלמו סלפי עם סימון של שביל הים ותייגו את שביל הים ואקוואשן.
2. אספו פסולת לשקית שהבאתם מהבית, צלמו ותייגו את אקוואשן ושביל הים.
3. נסו לזהות כמה שיותר סוגי צמחים/בעלי חיים - מומלץ להביא מגדיר.
4. נסו לספור כמה תעלות לאיסוף מי ים למפעל המלח הקדום קיימות במקטע.
5. נסו למצוא צדפה או קונכיה עם חור טריפה.